ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 118, Temmuz 2021, s. 211-223

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.51468>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
22.05.2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.07.2021

Arş. Gör. Zeynep Nilsun KONAKOĞLU

Avrasya Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü
nilsun.konakoglu@avrasya.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-1539-305X>

Arş. Gör. İrem BEKAR

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü
irembekar@ktu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-6371-9958>

KENT PARKLARI İLE KENT KİMLİĞİ İLİŞKİSİ: TRABZON ÖRNEĞİ

Öz

Küreselleşme ve hızlı kentleşme beraberinde estetik ve çevresel problemleri gündeme getirmektedir. Tüm bu problemlerin en aza indirgenmesinde etkin bir rol oynayan kent parkları, sahip olduğu pek çok özellik ile çeşitli gereksinimlere cevap vermesi bakımından kentli için sadece sosyal aktivitelere imkân sağlayan açık alanlar olmakla kalmayıp kentin ekolojik sürdürülebilirliğine katkı sağlayan kamusal alanlardır. Kentliye sosyalleşebileceği alanlar sunan parklar çoğunlukla kent merkezinde veya kent merkezi çevresinde konumlanmakta, kentlilerin doğa ile ilişki içerisinde olacak şekilde kurgulanmış, içinde çeşitli etkinliklere imkân tanımaktadır. Çalışmada Trabzon'da bulunan parklar araştırılmış, anket çalışması uygulanmış ve yapılan analizler sonucu kent içerisindeki parklar arasından en fazla bilinen ve ziyaret edilen parklar ele alınarak yapının kent kimliği ile ilişkisine ve kent insanı üzerinde bıraktığı algılanmalarına yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda parkların kent kimliğine kazandırılmasının önemine dikkat çekerek buna yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Kent parkları, Trabzon kent parkları, kent kimliği

THE CITY IDENTITY AND URBAN PARKS RELATIONSHIP: THE EXAMPLE OF TRABZON

Abstract

Globalization and rapid urbanization bring along aesthetic and environmental problems. Urban parks, which play an active role in minimizing all these problems, are not only open spaces that allow social activities for the urbanites, but also public spaces that contribute to the ecological sustainability of the city in terms of meeting various needs with their many features. The parks, which offer areas where the urbanites can socialize, are mostly located in the city center or around the city center, they are designed to be in contact with nature and allow various activities in them. In the study, the parks in Trabzon were investigated, the survey study was applied, and as a result of the analysis, the most known and visited parks among the parks in the city were evaluated and evaluations were made regarding the relationship of the building with the urban identity and the perception that it left on the people of the city. At the end of the study, suggestions were made by drawing attention to the importance of integrating the parks into an urban identity.

Keywords: City parks, Trabzon city parks, city identity

1. Giriş

İnsanlar tarih boyunca değişen ve gelişen koşullarla birlikte bölgenin kültürel, sosyal, ekonomik düzeyi, coğrafik özellikleri, gelenekleri ve yaşam biçimlerinin etkisiyle yaşadıkları çevreyi şekillendirme eğiliminde olmuşlardır. Böylece farklı coğrafyalarda farklı ve özgün biçimsel karakterler ortaya çıkmıştır. Bu etkileşim; insan ile yaşam çevreleri arasındaki ilişkiye bağlı olarak kent karakterlerini şekillenmiştir. Böylelikle hemen her dönemdeki farklılıkları içinde barındıran kentler, insanlar arasındaki ilişkilerin şekillenmesinde rol oynayan birbiriyle ilişkili dinamik sistemleri oluşturmaktadır (Sancak, 2009:3; Ertaş, 2017:32). Bu bileşenlerin hepsi kent kimliğini ortaya çıkaran unsurlar olarak kabul edilir. Kent kimliğini tanımlayanlar genellikle kentlerin kendi iç dinamikleriyle tıpkı insanlar gibi bir kimliklerinin var olduğunu vurgulamaktadır (Kaypak, 2010: 374). Kent kimliği geçmişten günümüze çevresel ve kültürel unsurların tümünü içeren ve bu yönüyle görsel algılanmaların toplamıyla oluşan bir etki konumundadır (Sancak, 2009: 111).

Kentsel kimlik, bir kentin veya çevrenin doğal, yapay elemanları ve kültürel değerler gibi somut veya soyut özelliklerinin tümünü kapsamaktadır. Bu nedenle bir kentin kimliğinin, karakterinin; kentin doğal, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve yapılaşmış çevresinin mekânsal öğeleri ile bir bütün olarak değerlendirilmelidir (Sağlık ve Kelkit, 2019: 65). Bu kapsamda kent kimliği bileşenleri, çevresel ve toplumsal olmak üzere iki temel başlıkta ele alınmaktadır (Topçu, 2011: 1053).

Şekil 1. Kentsel Kimlik Bileşenleri (Topçu, 2011)

Her kentin kimliğini oluşturan ayırt edici özelliklerin bulunduğunu belirten Kevin Lynch (2015), kent öğelerini; bölgeler (districts), yollar (paths), düğüm noktaları (nodes), kenarlar (edges) ve nirengi noktaları (landmarks) olarak sınıflandırmaktadır. Yapılı çevrenin kimlik unsurları, kentte yapılmış olan düzenlemeler, kentteki meydanlar, sokaklar, anıtlar, halkın bir arada bulunduğu alanlar, parklar vb. her türlü kentsel bileşen, kente anlam yüklemekte ve kimlik kazandırmaktadır. Kentin, sosyal etkinlikler için bir sahne olduğu düşünüldüğünde kullanıcıların hatıraları ve deneyimleri, kentin değerini belirler. Bu nedenle, insan eliyle yapılmış çevrede yer alan ve kimlik oluşturma potansiyeli en fazla olan öğeler, o kentte bulunan ve kentlilerin gündelik yaşantılarında yer alan mekanların bir araya gelerek oluşturdukları kent dokusudur (Kaypak, 2010: 378-379). Kentliye nefes alabileceği, sosyalleşebileceği alanlar sunan parklar da kent dokusunun oluşumunda belirleyici unsurlardandır. Hızlı kentleşme sonucunda oluşan estetik ve çevresel problemlere karşı parklar, kentsel mekânda sosyal çevreler yaratmaları ve rekreasyon alanı oluşturmaları açısından kent yaşamı için önemli hale gelmiştir. Kent sakinlerinin bir araya gelişini farklı içerikler üzerinden kurgulayan, kültürel ve kişisel çeşitliliğin sergilenmesinde tanımlı kent boşlukları olarak işlev gören kent parkları, insanları bir araya getiren yerler ve simgeler olmaları nedeniyle birey ile toplum arasında iletişimin sağlanmasında etkin bir araçtır (Özdemir, 2009: 145). Bu kapsamda çalışma, kent parklarının kent kimliği üzerindeki yadsınamaz etkisine vurgu yapmak amacı ile gerçekleştirilmiştir. İnsanların toplumsal, sosyal ve kültürel etkileşimine ve bölgenin potansiyelinin doğru kullanılabilmesine yardımcı olan kent parkları, kent kimliğinin yaşatılmasına yardımcı olan önemli alanlardır.

1.1. Kent Kimliğinin Oluşumunda Kent Parklarının Yeri

Günümüzde hızlı kentleşme ile birlikte gündeme gelen estetik ve çevresel problemler insanların sosyalleşebileceği yeşil alanların önemini daha da artırmaktadır. Doğaya olan özleminin kent içerisinde giderilmesi, kentsel yaşamın olumsuz özelliklerinin en aza indirgenmesinde ve sağlıklı çevreler yaratılmasında yeşil alanlar büyük yardımcılarıdır (Özdemir, 2009: 145). Çoğunlukla kent merkezinde olan veya kent merkezi çevresinde konumlanan kent parkları, kentlilerin doğa ile ilişki içerisinde olacak şekilde kurgulanmış, içinde çeşitli etkinliklere imkân tanıyan, kent merkezine en fazla 5-20 km uzaklıkta ve yaya olarak 30 dk ile 60 dk arası yürüyüş süresinde, ortalama 400 ha ve daha büyük, tüm kentlilere hizmet eden peyzaj alanlarıdır (Oğuz, 1998; Civan, 2003). Sahip olduğu pek çok özellik ve

işleve cevap vermesi bakımından kent parkları, kentli için sadece eğlence, dinlenme, çeşitli sosyal aktivitelere imkân sağlayan açık alanlar olmakla kalmayıp kentin ekolojik sürdürülebilirliğine katkı sağlayan kamusal alanlardır.

Ekonomik ve kültürel açıdan şehre pek çok katkısı bulunan parklar kişilerin hafızasında yer edinerek tarihi miras ve bellek açısından da büyük bir öneme sahiptir. Örneğin İstanbul'da Gülhane Parkı, Ankara'da Kuğulu Park ve Gençlik Parkı, Londra'da Hyde Park, Manhattan'da Central Park, Barselona'da Park Güell kent içerisinde büyük öneme sahiptir (Şekil 2). Parkların, kentin yaşanabilirliği, ekolojik çevre korunması, kent estetiği, eğitimi, rekreasyonu gibi pek çok boyutta kent üzerinde etkilerinde etkileri bulunmaktadır (Onsekiz ve Emür, 2008: 70). Kentlerle özdeş bu parklar kişilerin hafızasında yer edinen, kent dokusundan farklılaşan fonksiyonlarının bir göstergesi ve kent kimliğinin oluşmasına yardımcı olan cazibe noktalarıdır.

Gülhane Parkı, İstanbul
(URL 1, 2021)

Kuğulu Park, Ankara
(URL 2, 2021)

Gençlik Parkı, Ankara
(URL 3, 2021)

Hyde Park, Londra
(URL 1, 2021)

Central Park, Manhattan
(URL 1, 2021)

Park Güell, Barselona
(URL 1, 2021)

Şekil 2. Dünya'da Kent Kimliğinin Oluşmasında Ön Plana Çıkmış Olan Park Örnekleri

Kentsel ve kırsal doku arasındaki anlamlı geçişi destekleyen kent parkları, kendi içerisinde sahip oldukları özellikler bakımından farklılaşmaktadır. Tasarım amaçlarına ve kullanımlarına göre kent parkları 6 farklı başlık altında sınıflandırılmaktadır. Bunlar (Özkır, 2007: 16):

- ✓ **Botanik Parkları;** içerisinde dünyanın farklı noktalarında yetişen pek çok endemik bitki türlerine ve yürüyüş alanlarına yer veren park alanlarıdır.
- ✓ **Hayvanat Bahçeleri;** farklı ortam ve koşullarda yaşayan hayvanların ziyaretçilere gösterilerek tanıtıldığı park alanlarıdır.
- ✓ **Eğlence Parkları;** tema park diye de isimlendirilen, özel donatılarla tasarlanmış ve genellikle kalabalık insan gruplarına hitap eden oyun ve eğlence alanlarıdır.

- ✓ **Sanat Parkları;** park alanında sanat eserlerinin sergilendiği parklardır.
- ✓ **Tarih Parkları/Anı Parkları;** tarihi eserlerin hatıra, tanıtım ve eğitim amaçlı sergilendiği parklardır.
- ✓ **Kültür Parkları;** eğlence, sanat ve eğitim amaçlarına aynı anda hizmet sağlayan parklardır.

Kendi içerisinde farklılaşarak özelleşen kent parklarının hepsinin kent ve kentliye ayrı ayrı faydaları bulunmaktadır. İşlevsel planlamanın ön planda olduğu ve çağdaş tasarım anlayışı ile kurgulanan parkların kente sağlayacağı fayda da maksimum düzeyde olacaktır. Kılıç'a (2019: 21) göre kent parklarının faydaları; ekonomik, ekolojik, sosyal ve fiziksel başlıkları altında sınıflandırılmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Kent Parklarının Faydaları

Ekonomik Faydaları	<ul style="list-style-type: none">✓ Enerji Tasarrufu Sağlama✓ Hedonik (Mülk) Değeri✓ Turizm ve İş İmkânı Sağlama
Ekolojik faydaları	<ul style="list-style-type: none">✓ Oksijen Üretimi✓ Hava Kirliliği✓ Serinlik-Sıcaklık Etkisi✓ Nispi Hava Nemi Üzerine Etkisi✓ Atmosferdeki Karbonun Tutulması ve Sera Etkisinin Azaltılması✓ Bitki Tür Çeşitliliğini Koruma✓ Gürültünün Azaltılması
Sosyal Faydaları	<ul style="list-style-type: none">✓ Toplumsal Gelişmeye Katkıda Bulunma✓ Rekreasyonel Faaliyetlere İmkân Sağlama✓ Suç Oranlarını Azaltma✓ Kamu Sağlığını Koruma
Fiziksel Faydaları	<ul style="list-style-type: none">✓ Estetik İşlevler✓ Mimari Etkiler✓ Tarihi Koruma✓ Değişik Kentsel Kullanımlar Arasında Tampon Görevi

Kent parklarından elde edilecek olan ekonomik, ekolojik, sosyal ve fiziksel faydanın en üst düzeyde olması için parkların planlama ve tasarım sürecinde bazı kriterlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Özkır'a (2007: 30) göre kent parkları kalite kriterlerini aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır:

- ✓ **Uygunluk:** Kent parkları, kullanıcı istek ve beklentilerine uygun tasarım kriterlerine uygun olmalıdır. Kullanıcılara çeşitli etkinlikler sunmalı, büyüklük, kullanıcı ergonomisi ve taşıma kapasitesi hesaplanmalı, standartlara uygun olmalıdır.
- ✓ **Güvenlik:** Kullanıcıların zarar görmesine olanak vermeyecek, kullanıcıların güvenli bir ortamda aktivitelerini yerine getirmelerine olanak sağlamalıdır.
- ✓ **Maliyet:** Kent ekonomisine doğrudan ve dolaylı katkı sağlamakta olan kent parkları kamu yararı taşıdığı için sadece kâr amacı gütmemelidir.

- ✓ **Dayanıklılık:** Kent parklarının kullanım kapasiteleri ve dayanımı göz önüne alınarak malzeme seçimi yapılmalı, bakım ve onarım çalışmalarına düzenli olarak özen gösterilmelidir.
- ✓ **Servis imkânları:** Her yaştan ve kesimden kullanıcıya hizmet verebilmeli, çağa ayak uydurabilen etkinliklere ve alanlara imkân tanıyabilmeli, hizmet denetimi yapılmalıdır.
- ✓ **Başarım (Performans):** Sosyal, kültürel açıdan kullanıcılara katkıda bulunarak, kent için de ekonomik girdi sağlamalıdır. İş verimliliğinin artmasına katkı sağlayacak rahatlama ve dinlenme imkanları ile ziyaretçi sayısı maksimumda tutulmalıdır.
- ✓ **Estetik:** Park içerisinde yer alan tüm donatı, bitki vb. elemanların kendi içerisinde ve bütüncül olarak uyum içerisinde olması ve estetik bütünlüğü sağlaması gerekmektedir.

Tasarım ve uygulama sürecinde etkili olması gereken kriterlerin (uygunluk, güvenlik, maliyet, dayanıklılık, servis imkanları, başarım ve estetik) göz önünde bulundurularak tasarlanan kent parkları; doğaya, kent ve kentliye olan olumlu etkileri arttırmakta ve sürdürülebilirliği sağlayarak kente kattığı kimlik ile gelecek nesillere aktarılmaktadır. Bu kapsamda çalışmada Trabzon'da bulunan parklar araştırılmış ve yapılan analizler sonucu bunların arasından en fazla tanınan, ilgi gören ve ziyaret edilen parklar ele alınarak yapının kent kimliği ile ilişkisine ve kent insanı üzerinde bıraktığı algılanmalarına yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada Trabzon Merkez sınırları içerisinde yer alan ve kent kimliğinin oluşmasında etkili olan parkların belirlenmesi adına 2 aşamadan oluşan bir anket uygulanmıştır. Anket Trabzon'da yaşayan ya da yaşamış olan 144 kişinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında belirlenen hedef kitleyi bulmak için örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde parkı günde yaklaşık olarak ziyaret eden kullanıcı sayısı dikkate alınmıştır. Anketin birinci aşamasında katılımcılarda çalışma kapsamında irdelenmesi yapılacak kent parklarını belirlenmesi için Trabzon'da yer alan parklar arasından bildikleri parkları işaretletmesi istenmiştir. Anketin birinci aşamasından elde edilen sonuçlar doğrultusunda katılımcılar tarafından bilinirliği daha fazla olan 8 park belirlenmiştir.

Anketin ikinci aşamasında birinci aşamadan elde edilen veriler doğrultusunda ön plana çıkan 8 parkın kent kimliğine katkısına ilişkin sorular sorulmuştur. Parklar arasından bilinirlik oranının en yüksek olduğu parkın kullanıcı ve kent kimliği üzerinde bıraktığı etki, kullanıcı gözündeki algı ve değerini ölçmeye yönelik sorular yönlendirilmiştir. Anket çalışması tamamlandıktan sonra değerlendirilmeye uygun bulunan 144 adet anket formu üzerinden veriler değerlendirilerek grafik ve tablolar düzenlenerek sonuçlara ulaşılmıştır.

3. Bulgular

Anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular ve değerlendirmeler bu başlık altında sunulmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde; kullanıcılar ile yapılan anket çalışması verilerinin, tablolar ve grafikler üzerinden yorumlamaları yapılmaktadır. Araştırmada öncelikle örneklem alanlardaki kullanıcılarını sosyo-demografik özelliklerine görece genel profilleri belirlenerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Anket Çalışmasına Katılan Kişilerin Sosyo-demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kadın	101	70.1
	Erkek	43	29.9
Yaş	25 yaş ve altı	4	2.8
	25-45	57	39.6
	45 yaş ve üstü	83	57.6
Eğitim durumu	İlkokul	2	1.4
	Lise	17	11.8
	Üniversite	125	86.8
TOPLAM		144	100

Araştırmanın örneklemini, 101'i kadın 43'ü erkek olmak üzere 144 kişiden oluşmaktadır. Bunlar arasından; 4'ü (%2.8) 25 yaş altı, 57'si (%39.6) 25 ve 45 yaş aralığında ve 83'ü (%57.6) 45 yaş ve üzerindedir; 2'si (%1.4) ilkokul, 17'si (%11.8) lise ve 125'i (%86.8) üniversite seviyesinde eğitim düzeyine sahiptir.

Anketin birinci aşamasında katılımcılara Trabzon'da bulunan parklar (Meydan Parkı, Fatih Parkı, Zağnos Parkı, Ekopark, Atapark, 100. Yıl Parkı, Eyof Parkı, Kanuni Parkı, Lozan Parkı, Kale Parkı, Ahmet Şener Parkı, Muhsin Yazıcıoğlu Parkı, Ahmet Rasim Karanis Parkı, Dede Korkut Parkı vd.) arasından bildiklerini işaretlemeleri istenmiştir. Anket sonuçlarından hareketle 8 park diğer parklara oranla ön plana çıkmıştır. Bunlar sırasıyla en başta Meydan Parkı olmak üzere Zağnos Parkı, Atapark, 100. yıl Parkı, Botanik Park, Ekopark, Eyof Parkı ve Fatih Parkı'dır. 144 kişinin katıldığı ankette katılımcıların 138'i (%100) Meydan Parkı'nı, 86'sı (%68) Fatih Parkı'nı, 116'sı (%84) Zağnos Parkı'nı, 94'ü (%68) Ekopark'ı, 99'u Botanik Park'ı, 115'i Atapark'ı, 111'i 100. Yıl Parkı'nı, 93'ü Eyof Parkı'nı ve 51'i de diğer parkları işaretlemiştir (Şekil 3). Katılımcıların tamamının Meydan Parkı'nı biliyor olması dikkat çekicidir.

Şekil 3. Trabzon'daki parkların bilinirlikleri

Birinci anket çalışması sonucu kent içerisinde en çok tanınmasından kaynaklı çalışma kapsamına dahil edilen Meydan Parkı, Fatih Parkı, Zağnos Parkı, Ekopark, Botanik Park,

Atapark, 100. yıl Parkı, Eyof Parkı'nın kent merkezi içerisindeki konumları Şekil 4'de verilmektedir. Parklara ait görseller, konumları ve açıklamaları Tablo 3'de yer almaktadır.

Şekil 4. Çalışma Kapsamında Ele Alınan Parkların Konumları

Tablo 3. Çalışma Kapsamındaki Parklar

1. MeydanParkı	(URL-4, 2021)	Konum: İskenderpaşa/Ortahisar Açıklama: Kent merkezinin en kalabalık bölgesinde konumlanan park içerisinde yeme-içme alanları, oturma-uzanma birimleri, su havuzları, Atatürk heykeli, Trabzon ilini tanıtıcı figürler mevcuttur. Park köklü geçmişi ile uzun yıllar boyunca tarihe tanıklık etmesi bakımından kent ve kentli için değeri büyüktür.
2. Fatih Parkı	(URL-5, 2021)	Konum: Esentepe/Ortahisar Açıklama: Kent merkezinde konumlanan parkta su havuzu, çocuk oyun alanı, büfeler, oturma birimleri ve kış bahçeleri mevcuttur. Park etrafında okul, karakol, dolmuşlar mevcuttur.
3. Zağnos Parkı	(URL-6, 2021)	Konum: Gülbaharhatun/Ortahisar Açıklama: 2016 yılında yapılan, vadi içerisinde yer alan parkta piknik alanları, bahçeler, restoran, yapay göletler, yürüyüş yolları, köprüler ve amfi tiyatro bulunmaktadır.

4. Ekopark	(URL-7, 2021)	Konum: Beşirli/Ortahisar Açıklama: 2017 yılında yapılan, kentin sahil kesiminde konumlanan park içerisinde gölet, oturma alanları, ahşap yürüyüş yolu, oyun parkı, tavşanların yaşadığı alan, arı oteli, büfe, Trabzon ilini tanıtıcı figürler ve oturma alanı mevcuttur.
5. Botanik Park	(URL-8, 2021)	Konum: Çamoba/Ortahisar Açıklama: 2018 yılında yapılan, farklı birçok bitkinin bir arada bulunduğu parkta kaskatlı havuzlar, yürüyüş yolları, oyun parkları, seyir kulesi, tesisler ve Trabzon ilini tanıtmaya yönelik figürler bulunmaktadır.
6. Atapark	(URL-9, 2021)	Konum: Gülbaharhatun/Ortahisar Açıklama: Park içerisinde Atatürk heykeli, tarihi top, yapay havuz, oturma alanları, kütüphane mevcuttur. Park etrafında Varlıbaş Alışveriş Merkezi, devlet tiyatrosu ve Osmanlı Döneminden kalma tarihi yapılar, Gülbahar Hatun Cami yer almaktadır.
5. 100.yıl Parkı	(URL-10, 2021)	Konum: Kalkınma/Ortahisar Açıklama: Park, sahil bölgesinde Eyof Parkı ile yakın olarak konumlanmaktadır. Park içerisinde oturma ve piknik alanları, çocuk parkları ve birçok bitki örtüsü bulunmaktadır.
6. Eyof Parkı	(URL-11, 2021)	Konum: Kalkınma/Ortahisar Açıklama: 2011 yılında yapılan, Forum Alışveriş Merkezi karşısında konumlanan Eyof Parkı, Avrupa Gençlik Olimpiyat Oyunları'nı temsilen yapılmıştır. İçerisinde oturma alanları, havuzlar, tesis, yapay gölet ve yürüyüş alanları mevcuttur.

Anketin ikinci aşamasında ilk bölümünde ilk aşama sonuçları doğrultusunda belirlen; Meydan Parkı, Zağnos Parkı, Atapark, 100. yıl Parkı, Botanik Park, Ekopark, Eyof Parkı ve Fatih Parkı'nın kullanıcılar tarafından ziyaret edilme/kullanılma durumu, amacı ve kent kimliği açısından önemini belirlemeye yönelik sorular yönlendirilmiştir.

Parkların katılımcılar tarafından daha önce ziyaret edilme durumlarına yönelik sorulan soruyu 137 kişi yanıtlamıştır. Elde edilen verilerden hareketle katılımcıların 133'ü (%97) Meydan Parkı'nı, 73'ü (%53) Fatih Parkı'nı, 98'i (%72) Zağnos Parkı'nı, 70'i (%51) Ekopark'ı, 72'si (%52) Botanik Parkı, 104'ü (%76) Atapark'ı, 98'i (%72) 100. yıl Parkı'nı, 83'ü (%61) Eyof Parkı'nı daha önce ziyaret etmiştir (Şekil 5). Burada da Meydan Parkı'nın dikkat çekici bir üstünlüğü bulunmaktadır.

Şekil 5. Parkların Ziyaret Edilme Durumu

Katılımcılara parkları ne amaçla ziyaret ettikleri sorulduğunda Meydan Parkı'nı genellikle 'buluşma, oturma, dinlenme, geçiş, çay içme'; Atapark'ı 'oturma, dinlenme'; 100. yıl Parkı'nı 'dinlenme, yürüyüş, piknik'; Fatih Parkı'nı 'oturma, dinlenme', Zağnos Parkı'nı 'yürüyüş, dinlenme, doğal ortam', Ekopark 'çocuklar için, yürüyüş, oturma, dinlenme'; Botanik Park 'dinlenme, yürüyüş'; Eyof Parkı 'oturma, dinlenme, yürüyüş' amaçlı kullanıldıklarına yönelik sonuçlar elde edilmiştir.

Katılımcılardan parkların kent kimliğine katkısı açısından 1 ile 5 arasında değerlendirmeleri istendiğinde sonuç başta Meydan Parkı (4.4) olmak üzere sırasıyla Atapark (3.98), Zağnos Parkı (3.84), 100. yıl parkı (3.78), Botanik Park (3.77), Eyof Parkı (3.62) ve Fatih Parkı (3.18) olarak çıkmıştır.

Anketin ikinci aşamasının son bölümünde diğer tüm parklara oranla Meydan Park'ının birçok yönüyle ön plana çıkmasının sebepleri ve parkın katılımcılar üzerinde bıraktığı etki, kullanıcı gözündeki algı ve değerini ölçmeye yönelik sıfatlardan oluşan sorulardan oluşmaktadır. Belirlenen sıfatlar, literatürdeki benzer çalışmalar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Katılımcılardan verilen sıfatları 1 ile 5 arasında değerlendirmeleri istenmiştir. 127 katılımcı bu sorulara yanıt vermiştir. Yapılan analizlere göre Meydan Parkı'nı katılımcıların 107'si (%89.92) konum olarak merkezi bulunmaktadır. Fakat 50'si (%45.87) katılımcı parka ulaşımın sorunlu olduğunu belirtmiştir. Park tasarımının değerlendirilmesi yapıldığında; katılımcıların 42'si (%37.5) parkı özgün, 33'ü (%29.73) etkileyici bulmaktadır. Bunlar dışında katılımcıların 35'i (%32.11) parkı simgesel olarak anlamlı, 36'sı (%33.3) uyandırdığı hissi sıcak, 31'i (%28.44) kişisel olarak önemli, 31'i (%28.44) yapıldığı dönemin izlerini taşıdığını, 28'i (%25.69) sahip olduğu değer bakımından anlamlı ve 25'i (%22.52) toplumun kimliğini taşıdığını düşünmektedir (Şekil 6). Elde edilen veriler sonucunda en çok bilinen farkın Meydan Parkı olmasına rağmen kentin tarihine tanıklık etmiş olan parkın pek çok özellik bakımından eksik olarak düşünüldüğü görülmektedir.

Şekil 6. Meydan Parkı'nın Katılımcı Üzerinde Bıraktığı Etkiye Yönelik Veriler

Katılımcılara Meydan Parkı'nın onlar için ne ifade ettiğini tek kelime ile ifade etmeleri istenmiştir. Benzer noktalarda yoğunlaşan cevaplar ele alındığında 32 kişi “merkez-odak”, 16 kişi “simge-sembol”, 15 kişi “Trabzon’un kalbi”, 15 kişi “anı-bellek”, 12 kişi “tarih”, 12 kişi “Atatürk heykeli”, 11 kişi “buluşma noktası”, 7 kişi “geçiş”, 6 kişi “beton-taş” ve 6 kişi “güzel” yanıtını vermiştir. Verilen yanıtlar ışığında Meydan Parkı'nın kent ve kentli için anlamsal değerinin ve öneminin fazla olduğu tespit edilmiştir.

4. Sonuç

Günümüzde hızlı kentleşmenin olumsuz sonuçları kentlerde kendilerini gerek somut gerekse soyut ifadelerle birlikte göstermektedir. Bu olumsuzlukların en aza indirgenmesinde, kaliteli bir yaşam çevresi oluşturmada ve çevresel kalitenin artırılmasında kent parkları kentin önemli tamamlayıcılarıdır. Toplumun her kesiminden ve her yaştan insanını ağırlayan kent parkları kimi zaman bir sosyal etkinlik alanı kimi zaman kenti tanıtan bir rehber kimi zaman ise özel donatılarla tasarlanmış eğlence alanları olarak kent içerisinde görev yapmaktadır. Çalışma kapsamında Trabzon ilinde mevcut olan parklar arasından en fazla tanınan, ilgi gören ve ziyaret edilen parklar ele alınarak yapının kent kimliği ile ilişkisine ve kent insanı üzerinde bıraktığı algılanmalarına yönelik değerlendirmeler yapılarak aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda en çok tanınan parklar Meydan Parkı, Zağnos Parkı, 100. Yıl Parkı, Atapark, Ekopark, Botanik Park, Fatih Parkı ve Eyof Parkı olmuştur.
- Trabzon'daki parklar arasından 8'i dışında diğer parkların ön plana çıkmama sebepleri daha çok mahalle özelinde ve daha küçük çapta kalmış olmasından kaynaklı bilinmiyor ve kullanılmıyor oluşu olduğu düşünülmektedir. Öyle ki ön plana çıkan parkların ortak özelliği merkezi konumları ve kolay ulaşılabilir olması ve daha geniş alanlar ve imkanlar sunmasıdır.
- Appleyard'a (1969) göre mekânın işlevi ve kullanım çeşitliliği bir yerin bilinmesine katkıda bulunmaktadır. Trabzon kentinde ön plana çıkan parklar ve parkların içeriğinde barındırdığı imkanlardaki çeşitlilik bilinirliklerinin artmasını sağlamaktadır.

- Anket verilerinden hareketle insanların bildikleri veya daha önceden duydukları parkları daha sık ziyaret ettikleri görülmektedir. Kentlinin parkları ziyaret etme sebepleri daha çok oturma, dinlenme, yürüyüş yapma gibi amaçlar etrafında şekillenmektedir.
- Park içerisinde yeşil alanların varlığı parkların ziyaret edilmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Öyle ki ön plana çıkan bazı parkların çok fazla geçmişi olmamasına karşın peyzaj düzenlemesi ve yeşil alanların varlığı insanlar tarafından ilgi görmesini ve kent kimliğine katkıda bulunarak bellekte yer edinmesini sağlamıştır.
- Parklar herhangi bir ayırım olmaksızın toplumun her kesiminden insanı bir araya getirmesi, sosyal etkileşim ve psikolojik rahatlama sağlaması yönüyle çevresel kalitenin artırılmasında önemli araçlardır. Park tasarımı yapılırken birincil hedef alanda iletişim ve sosyalleşmenin sağlanabileceği çeşitli amaçlara hizmet eden esnek mekanlar yaratmak olmalıdır. İnsanlar arası etkileşimin sağlayamayan, erişilebilirliği kısıtlı olan parkların kent ve kentli arasındaki iletişimi sağlayabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle alanların her kesim tarafından özgürce kullanılabilmesi gerekmektedir aksi taktide insanlar farklı mekanlar ve arayışlar içerisine girecektir.
- Parkların daha fazla ön plana çıkıp kent kimliğine katkısı ve kentli gözündeki imajını daha iyiye taşımak için bu alanlarda sergiler, konserler gibi sosyal etkinlikler düzenlenebilir. Böylece kullanımı artan ve kullanım amaçları çeşitlenen parklar kentin ve kentlinin gözünde daha farklı anlamlarda karşılık bulacaktır.

Kentsel alanda doğayı, çevreyi, tarihi hedef alan kent parklarının kent içerisindeki varlığı hem kente hem de kentliye karşı olumlu geri bildirimleri olacağından korunarak gelecek nesillere aktarılması çok önemlidir.

KAYNAKÇA

- Appleyard, D. (1969). Why Buildings Are Known: A predictive tool for architects and planners. *Environment and Behavior*, 1(2), 131.
- Civan, N. (2003). *Kent Parkları Planlanmasında Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Kullanılması Ortaköy Vadisi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ertaş, Ş., Kurak Açıcı, F., Özdemir, İ., Koç, S. & Köse, O. (2017). Kent mobilyasıyla anlatılan tarih Konya/Sille. Ş. Ertaş (Ed), Konya/Sille Hükümet Caddesi Mevcut Kent Bileşen ve Öğelerinin Tespiti, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kaypak, Ş. (2010). Antakya'nın kent kimliği açısından irdelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 373-392.
- Kılıç, S. M. (2019). *Kent Parklarının Faydalarına Yönelik Kullanıcı Farkındalığı: Ankara Kent Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Lynch, K. (2015). *The Image of The City* (2. Baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Oğuz, D. (1998). *Kent Parkı Kavramı Yönünden Ankara Kent Parklarının Kullanım Olgusu Üzerinde Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Onsekiz, D. & Emür, S. H. (2008). Kent parklarında kullanıcı tercihleri ve değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 69-104.
- Özdemir, A. (2009). Katılımcı kentli kimliğinin oluşumunda kamusal yeşil alanların rolü: Ankara kent parkları örneği. *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 10(1), 144-153.

- Özkır, A. (2007). *Kent Parkları Yönetim Modelinin Geliştirilmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sağlık, E. & Kelkit, A. (2019). Kentsel kimlik bileşenlerinin kent kullanıcıları tarafından belirlenmesi: örnek kent Çanakkale. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 63-79.
- Sancak, A. (2009). *Kentsel Mekan Kimliğinin Oluşumunda Kent Mobilyası Tasarım Kriterlerinin İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Topçu, K. (2011). Kent kimliği üzerine bir araştırma: Konya örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 1048-1072.
- URL-1, (2021). <https://www.enuygun.com/galeri/dunyanin-en-guzel-7-kent-parki/>
- URL-2, (2021). <https://yiyegeze.com/kugulu-park-tarihcesi-icerisinde-neler-var-ve-ulasim>
- URL-3, (2021). <https://www.indyturk.com/node/42931/ekonomi%CC%87/gen%C3%A7lik-park%C4%B1-ger%C3%A7ekte-kime-devredildi-taraflar-yan%C4%B1t-verdi>
- URL-4, (2021). <https://twitter.com/Trabzon/status/1127953120837931008/photo/1>
- URL-5, (2021). <https://www.61saat.com/bolgesel/trabzon-da-fatih-parki-acildi-bakan-kurum-trabzon-ornek-bir-h760821.html>
- URL-6, (2021). <https://tr.pinterest.com/pin/396739048415994852/>
- URL-7, (2021). <https://www.trabzonortahisar.bel.tr/proje-detay.aspx?id=1>
- URL-8, (2021). https://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-g298039-d15560603-Reviews-Trabzon_Botanik_Park-Trabzon_Turkish_Black_Sea_Coast.html
- URL-9, (2021). <https://twitter.com/trabzon/status/1052203900865052672>
- URL-10, (2021). <https://www.karadenizgazete.com.tr/karadeniz/trabzon-100-yl-park-yeniden-duzenleniyor/156154>
- URL-11, (2021). <http://vardesign.ist/eyof-vatandas-hizmetinde/>